Wspomnienie sędziego Andrzeja Jankowskiego

9 lutego 2026 r. w Warszawie, w wieku 98 lat, zmarł sędzia Andrzej Jankowski – żołnierz Armii Krajowej i sędzia, który przez ponad 30 lat ścigał niemieckich zbrodniarzy wojennych. Kierował Okręgową Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich IPN w Kielcach, a po przejściu na emeryturę pracował w kieleckiej delegaturze Instytutu.

31.10.2026
II Wojna Światowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich Sędzia Andrzej Jankowski

Andrzej Jankowski urodził się 30 października 1927 r. w Hrubieszowie. Przed II wojną światową, ze względu na pracę ojca, rodzina kilkukrotnie zmieniała miejsce zamieszkania: Warszawa, Poznań i Lublin.

W 1940 r., po śmierci matki w niemieckim bombardowaniu Lublina, zamieszkał na Kielecczyźnie, a dokładnie w Tuczępach (Kreis Busko) i według danych zawartych w przepustce nocnej z października 1943 r., zatrudniony został, jako strażnik w majątku ziemskim (Wächter des Gutes). Od lutego do lipca 1944 r. był łącznikiem Komendy Podobwodu Armii Krajowej w Stopnicy pod ps. „Andrzej". Jego zadania polegały na zawiadamianiu żołnierzy podziemia o czasie i miejscu odpraw.

W kwietniu 1944 r. przeniósł się na teren podobwodu AK Szydłów, gdzie na potrzeby przełożonych z konspiracji zbierał informacje o ruchach wojsk, żandarmerii niemieckiej i nastrojach ludności. Jednocześnie na tajnych kompletach „przerabiał" kolejne lata edukacji.

W sierpniu 1944 r. znów zamieszkał w Lublinie, ale nie na długo, bo latem 1945 r., po zakończeniu wojny, powrócił do Kielc i zamieszkał z ojcem, który w tym czasie pracował w Urzędzie Wojewódzkim. Następnie rozpoczął naukę w kieleckim Prywatnym Liceum im. Św. Stanisława Kostki (dzisiaj Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. św. Stanisława Kostki). Później studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W 1951 r. ukończył studia i rozpoczął pracę w Referacie Prawno-Administracyjnym w jednostce spółdzielczej. Od 1955 r. pracował jako sędzia w Kozienicach, Chmielniku i Kielcach.

Pod koniec lat 60. XX wieku jego kariera zawodowa uległa znaczącym zmianom, gdy reaktywowano Główną oraz Okręgowe Komisje Badania Zbrodni Hitlerowskich. Miały one na celu gromadzenie dowodów niemieckich zbrodni i wszczynanie śledztw w tych sprawach. W 1965 r. powstała Okręgowa Komisja BZH w Kielcach, a dwa lata później Jankowski został jej kierownikiem.

> *- Jako sędzia Sądu Powiatowego w Kielcach, zgłosiłem się na ochotnika do Kieleckiej Okręgowej Komisji. Reaktywowano wówczas rozwiązane w 1950 r. Okręgowe Komisje Badania Zbrodni Hitlerowskich. W tym okresie, w związku ze zbliżającym się w Republice Federalnej Niemiec terminem przedawnienia, należało możliwie szybko zebrać materiały, dokumentujące niemieckie zbrodnie, w pierwszym rzędzie szczególnie szokujące. Taką zbrodnią była pacyfikacja Michniowa – pisał w swoich wspomnieniach.*

Od 3 sierpnia 1967 r. kierował zespołem śledczym, a od 1984 r. do przejścia na emeryturę w 1997 r. pełnił funkcję dyrektora Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich IPN w Kielcach. Po przejściu na emeryturę pracował w Delegaturze IPN w Kielcach, gdzie do końca lutego 2006 r. był kierownikiem.

Sędzia Jankowski był również krajowym koordynatorem zespołu badań nad martyrologią wsi polskiej w okresie okupacji niemieckiej. Prowadził najtrudniejsze śledztwa, dotyczące zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy III Rzeszy, w tym m.in. przeciwko Komendzie Policji Bezpieczeństwa w Radomiu oraz Placówce Policji Bezpieczeństwa w Kielcach. Jego praca

doprowadziła do szerokich ustaleń dotyczących skali zbrodni, popełnionych na mieszkańcach wsi podczas II wojny światowej. Dzięki jego zaangażowaniu, na karę śmierci w 1973 r. skazano Alberta Schustera, zbrodniarza zwanego „katem Łysogór”. Wyrok wykonano.

Andrzej Jankowski był autorem licznych artykułów naukowych dotyczących zbrodni niemieckich w regionie kieleckim. W 2011 r. wraz z dr. Tomaszem Domańskim opublikował książkę „Represje niemieckie na wsi kieleckiej 1939-1945”.

Był również zaangażowany w turystykę, będąc pierwszym prezesem Koła Świętokrzyskich Przewodników. Organizował uroczystości patriotyczne, upamiętniające walkę i męczeństwo narodu polskiego podczas II wojny światowej.

Jednym z jego najważniejszych osiągnięć było utworzenie Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie. Dzięki jego staraniom, miejsce to stało się symbolem pamięci o ofiarach niemieckich represji. Mauzoleum zostało uroczyście otwarte w 2022 r.

W 2024 r. sędzia Jankowski został uhonorowany przez IPN złotym medalem Reipublicae Memoriae Meritum.

Było to jedno z wielu jego odznaczeń, a lista jest długa: w 1970 r. otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi, w 1975 r. Złoty Krzyż Zasługi, w 1980 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a w 2006 r. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Szereg kolejnych odznaczeń Jankowski uzyskał w związku z działalnością na niwie i troski o pamięć historyczną i wychowanie młodych pokoleń Polaków: Medal Pamiątkowy GKBZH w Polsce, Honorową Odznakę Przyjaciół Harcerstwa, Srebrny i Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Medal Pro Memoria, nagrodę Świadek Historii. Otrzymał również: Złotą Odznakę Zasłużonego Działacza Związku Prawników Polskich, odznakę honorową Zasłużonego Pracownika Państwowego, Odznakę Weterana Walk o Niepodległość, Odznakę Za Zasługi dla Związku Kombatantów Rzeczypospolitej i Byłych Więźniów Politycznych, odznakę honorową Zasłużony dla Archiwistyki, Złotą Odznakę Działacza Sportu i Turystyki, odznakę pamiątkową Zasłużony dla ŚZŻAK, Honorową i Złotą Odznakę Żołnierza Armii Krajowej Korpusu „Jodła” oraz Krzyż Armii Krajowej.

Poprzedni Strona

Kielce

Kielce

II wojna światowa

Wspomnienie